

Внесок громадянського суспільства до щорічного звіту БДПЛ про злочини на ґрунті ненависті

Інформаційний листок

Вступ

Держави-учасниці ОБСЄ визнають, що для ефективного реагування на злочини на ґрунті ненависті незамінною та цінною є робота з організаціями та групами громадянського суспільства (ОГС)¹. Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДПЛ) ОБСЄ додає інформацію від ОГС до своїх матеріалів, що представлені на його сайті <http://hatecrime.osce.org>². Тут публікуються повідомлення щодо злочинів на ґрунті ненависті. Мета цього сайту – зробити більш доступною інформацію щодо злочинів на ґрунті ненависті, яку збирає БДПЛ. Він дає користувачам змогу переходити за перехресними посиланнями та здійснювати пошук даних за роками, країнами та мотивами упередження. Цей сайт також є платформою для розміщення інформації, новин і аналітичних матеріалів, пов'язаних із роботою БДПЛ у сфері протидії злочинам на ґрунті ненависті. Інформація щодо інцидентів на ґрунті ненависті, надана ОГС на сайті, дає можливість створити життєво важливий контекст для офіційних матеріалів, представлених державами-учасницями, та акцентувати увагу на тому, що злочини на ґрунті ненависті мають згубний вплив на цільові спільноти. БДПЛ також висвітлює інноваційну діяльність ОГС, спрямовану на моніторинг злочинів на ґрунті ненависті та надання підтримки жертвам цих злочинів.

Мета цього інформаційного листка – розтлумачити, які відомості очікує БДПЛ від ОГС для розміщення матеріалів на сайті, а також надати додаткову інформацію щодо роботи БДПЛ у сфері протидії злочинам на ґрунті ненависті.

¹ Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 9/09 «Боротьба зі злочинами на ґрунті ненависті», Афіни, 1-2 грудня 2009 року, <https://www.osce.org/cio/40695>.

² Вебсайт створено на заміну вебсайту «Злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: інциденти та реагування» з метою зробити інформацію про злочини на ґрунті ненависті, зібрану БДПЛ, загальнодоступною, відповідно до рішення Ради міністрів ОБСЄ, № 13/06, «Боротьба з нетерпимістю та дискримінацією та сприяння взаємній повазі та розумінню», Брюссель, 5 грудня 2006 року, <https://www.osce.org/mc/23114>.

Що таке злочин на ґрунті ненависті?

Держави-учасниці ОБСЄ визнають, що злочин на ґрунті ненависті – це злочинне діяння, мотивоване упередженням.³ Щоб належати до цієї категорії, злочин має відповідати двом критеріям. По-перше, дія повинна бути злочином відповідно до кримінального законодавства. По-друге, протиправна дія має бути мотивована упередженням.

Мотиви упередження можна в широкому сенсі визначити як небезсторонні думки, стереотипні припущення, нетерпимість чи ненависть, спрямовані на групу, що має певні ознаки, як-от раса, етнічна приналежність, мова, релігія, національність, сексуальна орієнтація, стать, гендерна ідентичність, інвалідність, або будь-які інші фундаментальні характеристики.

Злочини на ґрунті ненависті можуть передбачати погрози, псування майна, напад, вбивство чи інші ознаки кримінальних злочинів. Вони можуть бути скоєні як щодо окремих представників конкретних груп, так і щодо людей або майна, якимось чином пов'язаних із групою, об'єднаною захищеною ознакою. Зокрема правозахисники, громадські центри або місця відправлення культури можуть стати об'єктами злочинів на ґрунті ненависті.

Як я можу визначити, чи був інцидент мотивований упередженням?

Аби визначити, чи був інцидент мотивований упередженням, можна використовувати такі показники наявності упередження:

- *Час, місце та локалізація правопорушення*
Чи стався інцидент під час або близько до дати значущої події, як-от релігійний фестиваль, пам'ятні заходи чи гей-парад? Чи перебувала жертва у місці або неподалік від місця, яке зазвичай асоціюється з певною групою (наприклад, центр громади або мечеть, церква чи інша культова споруда)?
- *Сприйняття події жертвою або свідками*
Чи жертва або свідки вважають, що інцидент стався через наявність якогось упередження?
- *Коментарі, письмові заяви, використані жести або залишені настінні написи*
Чи робив/ла підозрюваний/а якісь коментарі або письмові заяви щодо минулого жертви або спільноти, до якої вона належить, або використав/ла певні жести? Чи на місці події залишилися малюнки, позначки, символи або графіті? Якщо злочин був спрямований проти майна, чи мало воно релігійну або культурну значущість, як, приміром, історична пам'ятка або цвинтар?
- *Расові, етнічні, гендерні та культурні відмінності*
Чи відрізняються підозрюваний/і та жертва/и за расовою, релігійною або етнічною/національною приналежністю або сексуальною орієнтацією? Чи в минулому існувала ворожнеча між групами, до яких належать потерпілий/а та підозрюваний/а? Чи належить жертва злочину до групи, яка чисельно значно менша за іншу групу осіб у

³ Див. вище, виноска 1.

місцевості, де стався інцидент? Чи на момент інциденту жертва вчиняла якісь дії, котрі сприяли просуванню інтересів групи, до якої вона належить?

- *Організовані групи осіб із ненависницькими поглядами*

Чи предмети або інші докази, залишені на місці події, дають підстави вважати, що злочин було скоєно групою, яка сповідує ненависницькі погляди? Чи є докази того, що подібна група активно діє в конкретній місцевості (наприклад, плакати, графіті або листівки)? Важливо зауважити, що в багатьох випадках злочини на ґрунті ненависті вчиняють особи, не пов'язані з жодною організованою групою, або особи, котрі не були помічені в кримінальній діяльності в минулому.

- *Злочини або правопорушення, вчинені в минулому з причин упередження*

Чи спостерігалися подібні інциденти в цій місцевості раніше? Хто від них постраждав? Чи жертва отримувала погрозливі листи, телефонні дзвінки або чула словесні образи через її приналежність або зв'язок із групою осіб, яка стала мішенню?

- У разі зазіхання на об'єкти нерухомості, важливим показником може стати значущість, яку має конкретна споруда або місце для громад, що зазнають дискримінації. Об'єкт нерухомості може мати неабияке релігійне або інше символічне значення для певної громади або бути центром суспільного життя для певної спільноти. Зокрема, це можуть бути такі об'єкти, як школа, соціальний клуб або магазин.

Чи можна класифікувати інцидент як спричинений ненавистю, якщо є й інші мотиви?

Так. Такі інциденти іноді називають «інцидентами зі змішаними мотивами». Дуже часто в людей, які стали об'єктом нападу через забобони або упередження, під час таких нападів також викрадають цінні речі, наприклад, гроші або мобільні телефони. Якщо за таких умов наявні *показники упередження*, то такі інциденти також можуть бути зареєстровані як такі, що вчинені на ґрунті ненависті та передані до БДПЛ.

Яка інформація необхідна БДПЛ для внесення інциденту до списку таких, що вчинені на ґрунті ненависті?

У наведеному нижче списку подано загальний огляд питань, які БДПЛ розглядає, аналізуючи отриману інформацію.

- *Дата, час та місце події*

- *Джерело інформації*

Найкращими джерелами є інтерв'ю з жертвами та свідками. ЗМІ також можуть надати корисну інформацію щодо інцидентів на ґрунті ненависті; однак важливо оцінити надійність джерела та якомога ретельніше перевіряти будь-яку інформацію.

- *Вид злочину*

До якого виду належить скоєний злочин? Хоча інші види правопорушень також можуть бути внесені до списків і описані, БДПЛ повідомляє насамперед про злочини наступних видів:

- **Вбивство**
- **Фізичне насильство**
- **Пошкодження майна**
- **Крадіжка/грабіж**
- **Підпал**
- **Вандалізм**
- **Осквернення могил**
- **Напади на місця релігійного культу**
- **Загрози/загрозлива поведінка**

- *Мотивація упередження*

БДПЛ повідомляє про такі категорії злочинів на ґрунті ненависті:

- **Расистські та ксенофобські злочини на ґрунті ненависті**
- **Антиромські злочини на ґрунті ненависті**
- **Антисемітські злочини на ґрунті ненависті**
- **Антимусульманські злочини на ґрунті ненависті**
- **Антихристиянські злочини на ґрунті ненависті**
- **Інші злочини на ґрунті ненависті, підставою для вчинення котрих є релігійні чи інші переконання**
- **Злочини на ґрунті ненависті, підставою для вчинення яких є ознака статі**
- **Злочини на ґрунті ненависті, вчинені щодо представників ЛГБТІ-спільноти**
- **Злочини на ґрунті ненависті, вчинені щодо інвалідів**

На стадії збирання інформації важливо повідомляти про всі деталі, оскільки будь-які з них можуть сприяти виявленню підґрунтя злочинної поведінки, що мотивована упередженням. Крім того, варто пам'ятати про можливість одночасного існування *декількох видів упередження*.

- *Злочинець(і)*
Інформація щодо можливих злочинців (їхній вік, етнічна приналежність і взаємини з жертвою) може містити істотно важливі показники для визначення того, чи була подія злочином на ґрунті ненависті.
- *Короткий опис інциденту із показниками мотиву упередження*
Будь ласка, поясніть, чому ви вважаєте інцидент мотивованим упередженням. Показники наявності упередження можуть бути використані для виявлення злочинів на ґрунті ненависті. Стисло опишіть інцидент, фокусуючи увагу на показниках наявності упередження.
- *Реакція місцевої влади*
Це можуть бути заяви державних службовців, прес-релізи та/або зустрічі з представниками спільноти, яка стала мішенню.
- *Вплив на жертву (жертв) та спільноту*
Думка жертви щодо реагування та поводження з нею з боку державних і недержавних установ. Будь-яка реакція місцевої спільноти (наприклад, публікація прес-релізу), сприйняття ситуації спільнотою, яка стала мішенню (наприклад, побоювання за свою безпеку) та вплив на безпекову ситуацію (якщо є).
- *Стать жертви (жертв)*

Яку інформацію від ОГС БДПЛ вносить до звіту?

БДПЛ аналізує подані звіти ОГС і публікує відповідну інформацію як дані про «інциденти». Це пов'язано з тим, що звіти ОГС охоплюють широкий спектр правопорушень, і БДПЛ не в змозі перевірити, чи всі інциденти, про які повідомляють ОГС, відповідають необхідним критеріям для реєстрації їх як кримінальних правопорушень. Отже, інциденти, зафіксовані ОГС, не завжди можна зареєструвати як злочини на ґрунті ненависті. Існує й низка інших причин, з яких показники ОГС і офіційні цифри різняться. Зокрема, про деякі інциденти повідомляють лише ОГС, а не органам влади. Крім того, ці дві установи можуть використовувати різні визначення при проведенні моніторингу

Аби інформація від ОГС була внесена до щорічної звітності, вона має стосуватися злочинних діянь, скоєних через мотиви упередження в межах визначеного часового періоду.

Чи збирає БДПЛ інформацію щодо інших форм і проявів нетерпимості, як-от мова ворожнечі та дискримінація?

Деякі акти розпалювання ненависті або дискримінації можуть вважатися кримінальними злочинами згідно з національними законами. Пропаганда расистського руху, розпалювання ненависті, расистські висловлювання політиків і обмеження доступу до послуг із релігійних мотивів – усе це приклади дій, які в деяких юрисдикціях можуть бути карними. ***БДПЛ не публікує інформацію щодо подібних випадків дискримінації або розпалювання ненависті, оскільки в регіоні ОБСЄ немає єдиної думки стосовно того, чи слід визнавати такі дії карними.***

Як ОГС можуть подавати до БДПЛ інформацію щодо інцидентів на ґрунті ненависті?

Інформацію щодо злочинів і інцидентів на ґрунті ненависті, що були вчинені **протягом 2023 року**, а також інформацію щодо діяльності груп громадянського суспільства з протидії злочинам на ґрунті ненависті можна надсилати на адресу tndinfo@odihr.pl до **30 квітня 2024 року**, зазначивши в темі листа:

«HCR 2023 [НАЗВА ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ/ГРУПИ]»

Зауважте, що БДПЛ також може приймати відповідні звіти, опубліковані ОГС. Будь ласка, надішліть URL-адресу звіту разом із коротким описом методології збору даних.

Як використовуватимуться дані?

Дані щодо інцидентів, котрі відповідають критеріям БДПЛ, а також дані, надані державами-учасницями ОБСЄ та міжурядовими організаціями, будуть опубліковані на **вебсайті БДПЛ з інформацією про злочини на ґрунті ненависті за адресою: <http://hatecrime.osce.org>**. Перед публікацією всі учасники отримують електронний лист із пропозицією проаналізувати інциденти, котрі підлягають публікації. **Період обговорення триватиме з вересня до жовтня 2024 року**. Дані за попередній рік публікуватимуться щорічно в Міжнародний день толерантності (16 листопада).

Додаткові матеріали див. у Інформаційній системі БДПЛ з *питань толерантності та недискримінації TANDIS* <http://tandis.odihr.pl>.